

tetőpontján távozott az élők sorából. Losoncon sok százas tömeg kísérete utolsó útjára. A sajtóban nekrológok jelentek meg a magyar tanügy nagy halottjáról. A helyi lapban tanártársa, Fábry János emlékezett meg róla. „Terry... nyelvészeti tehetsége vitathatatlan. Iránya Kazinczyra és Kölcseyre emlékeztet, kiket ifjú korában mintául választott, s mint férfi szent kegyelettel tisztelt.”²¹

Emlékét az iskola kegyelettel ápolta. Kriptaszerű nagy síremlékét a losonci tanítóképzősök minden év márciusában megkoszorúzták, egészen az 1919-es csehszlovák megszállásig.

Neve szerepelt a Szinyei-féle „Magyar írók élete és munkái” lexikon XIV. kötetében. Egy rimaszombati helytörténeti munka is megemlékezik róla.²²

Büszke lehetett leszármazottaira is. Egyik fia: *Terry István* (1847–1912) sokat tett a rimaszombati múzeum érdekében, ahol halála után emléktáblát is állítottak neki.²³ Unokája: *Terry Gyula* (1879–1940) erdőtanácsos lett. Élete utolsó két évtizedét Miskolcon töltötte.

Terry Károly különösen dédunokáira lehetett – volna – büszke. Egyikük *dr. Terry Barnabás* (1919–1991) – ki Miskolcon végezte a tanítóképzőt – neves pedagógus és neveléstörténész lett. Másik dédunokája, *Terry László* évtizedek óta Norvégiában él. Neve – főként írásai révén – az egész evangélikus világban nagy tiszteletnek örvend.²⁴

Hazánkban az elmúlt évtizedekben elhallgatták Terry Károly nevét. (A hivatalos körök részben evangélikus vallásosságát, részben pedig „nacionalistá”-nak minősített hazafias érzését kifogásolták.) Az 1960-as és 1970-es években ezért kevesen foglalkoztak vele. Dédunokája: *dr. Terry Barnabás* írt időnként róla. Kedvezően értékelte Terry Károlyt *Rejtő István* is, „Mikszáth Kálmán, a rimaszombati diák” című könyvében. A kétkötetes „Erdélyi János levelezése” pedig több levelét tette közzé.

Az 1980-as évek végétől kezdve azonban már megszűnt ez a mesterséges elhallgattatás. 1988-ban megjelent „A magyar nevelés története” I. kötet, mely már több helyen említi Terry Károly munkásságát. 1989-ben Nyíregyházán *Csorba Sándor* tette közzé Terrynek Kölcseyhez írott leveleit. E sorok írója cikket és egy nagyobb tanulmányt is írt a neves író-pedagógus nógrádi éveiről.²⁵

Terry Károlyt az utókor még nem becsülte meg olyan mértékben, amint azt megérdemelte volna. Kötelességünk, hogy tiszteljük őt, a neves tanárt, író-t és filozófust, Kölcsey barátját és Mikszáth nevelőjét. Azt se felejtjük el, hogy munkássága jelentős részben kötődött a gömör-borsod-zempléni tájhoz.

Dr. Merényi László

Sinka István és Nagyszalonta

Istenáldotta hely ez a Nagyszalonta. Szerény gazdasági jelentősége és lakóinak csekély száma ellenére halhatatlanná lett; megbecsült írók és tudósok bölcsőit ringatta, ma is szent koporsók ágya, és híres-neves személyiségek lábnyomainak őrizője. Ők adtak, s adnak kiváltságos rangot e kisvárosnak a magyar irodalomban és tudománytörténetben; e föld minden röge szerelmes emlékezéssel él a könyvet szerető, gondolkodó magyarok tudatában. Ne csodálkozzunk hát, ha évről-évre több ezren keresik fel, hogy főhajtással tisztelegjenek

²¹ Gömör-Kishont 1881. március 13.

²² *Bodor István*: A rimaszombati egyesült protestáns főgimnázium története Rimaszombat, 1899. 133. old.

²³ *Dr. Merényi László*: Mikszáth diáktársa volt. Emlékezés Terry Istvánra EÉ 1997. február 2.

²⁴ A magyar olvasó leginkább a „Másként nem tehetett” című Ordass Lajos püspökről szóló, 1990-ben megjelent könyvét ismeri.

²⁵ *Dr. Merényi László*: Kölcsey barátja, Mikszáth nevelője volt. Emlékezés Terry Károlyra = EÉ 1991. március 3. – *Dr. Merényi László*: Terry Károly nógrádi éveit Palócföld (Salgótarján) 1991. 2. sz. 169–177. old.

ama porták előtt, ahonnan hajdan egy nádfedeles, vert falú házból, vagy téglából emelt kúriából csillag röpönt föl az égre.

E mostani századvég különösen gazdag a centenáriumi évfordulókban. 1991 tavaszán Zilahy Lajos születésére emlékeztünk a márványtáblával jelölt polgárház előterében. 1996 decemberében Erdélyi Józsefnek állítottak mementót a közeli Árpád faluban, és nem kellett újabb évet várni, amikor ugyanennek az irodalmi vonulatnak egy másik kiválósága, Sinka István érdemelte ki késői földije megbecsülő szeretetét.

Számtalanszor elmondtam már: hideg rációval szinte megmagyarázhatatlan, miként eshetett meg az, hogy a XIX. és a XX. század legnagyobb magyar balladaköltőinek bölcsőit egyazon bokor alá helyezte a gondviselés. Ha az irodalmi emlékhelyek zarándoka fölkeresi Arany György és Megyeri Sára szentelt porú telkét, csakhamar, alig két percnyi sétával eljut a Nagy-Csegőd és a Rózsa utca sarkán szerénykedő, „szélbe hulló eresztű” parasztházhoz, ahonnan 1897. szeptember 24-én a titkokkal teli pásztoréjszakák énekesé lépett e világba. „Anyám vallomása szerint az érthetetlen dolgok egész sorozata történt, amikor születtem”, – vallja önéletrajzában Sinka István. „Hogy aztán miként telt el az a néhány év, amire én csak tél-túl emlékezhetem, nem igen tudom. Csupán annyit, hogy néha benn laktunk Szalontán, néha meg kinn, egyik vagy másik tanyán. Úgy, ahogy apámat a sors hányta-vetette, ide-oda. Basaparasztoknál szolgált akkortájt, s néha egy karám, vagy egy rossz supa volt az egész menedéke, télen szinte orosz télben, nyáron meg öldöklő forróságban.” Ennek az embertelen életmódnak szinte természetes következménye a latin szóval morbus hungaricusként emlegetett veszedelem, a tüdőbaj. Sinka János, a juhász, négy árvát – három fiút és egy leánykát – hagyott vékonycsontú feleségére, Nucz Erzsébetre. Mostoha sorsukat érzékeltetik a bekövetkező újabb temetések, amikor a két nagyobb gyermekét is a Vasút utcai temetőbe kíséri az özvegy, az életben maradt Pista és a kicsi Erzsi.

A Rózsa utca szülőttének az élet töviseiből dupla adag jutott. Egyhamar a maga bőrére kellett megtapasztalnia, hogy nem nagy dicsőség szegény juhász fiának lenni. Hiába tanul kitűnően, a cipősök, polgár származású társai kirugdossák az első padból őt, a papucsot viselőt. A négy elemi után, 11 évesen kisbajtárnak szegődik és az a legmerészebb álma, hogy egyszer számadó juhász lehessen. A nagyszalontai főgimnáziumhoz csupán annyi a köze, hogy építéséhez a harmadik elemi utáni szünidőben ő is hordta a téglát. Pedig legkedvesebb szórakozása az olvasás volt, és sem a szíve, sem az esze nem akart belenyugodni, hogy előtte az iskola kapui örökre bezáródnak.

A szűrös tarlókon a „tőszemű juhok” után ballagva a bibliát olvasgatja, az egyetlen könyvet, amit szüleitől örökölt. Későbbi vallomása szerint az első mestere „Jézus professzor úr volt”, aki kegyelmébe fogadta a kisbajtárt. Arra vezérelt egy vándor asztaloslegényt. Megismerkedtek. Ládájában ott lapul egy könyv, olyan, amilyet a Sinka-gyerek sohase látott. A segéd úr felolvast belőle. A kisbajtár reszket a gyönyörűségtől. „Mikor abbahagytam az olvasást, én már nem voltam se holt, se eleven. Annyira hatalmába kerített a vágy, hogy a könyv az enyém legyen, hogy hallhatóan nyögtem,” – írja önéletrajzában. Mít adhatna érte cserébe? Egyetlen vagyonát, egy kisbárányt. Petőfi hatására fogadja meg, hogy „költő leszek, ha rámegey az egész életem, és ha az egész élő világ minden hatalma ellenem jön is”. Később Tolsztoj Leó regényeihez is hozzájut s ettől kezdve válogatás nélkül olvas, miközben úgy érzi: három nagy mestere van: Jézus, Petőfi és Tolsztoj.

Első verse úgy születik, hogy egy vénasszonyt hall a pusztán énekelni. A dallam és a ritmus napokig motoszkál fejében, majd előkotor egy tintaceruza-csonkot és csizmája szárára följegyzi a magától kibomló sorokat:

*„ szállj pipám drága füstje,
Dohányom foszló ezüstje
S lengj messzi a pusztá mélyén...*

Nem kellett kínlódnia verslábakkal, rímképletekkel; másnap a folytatás jött magától:

*Itt Barmón a Csikótanyán
Tizenhét szilfa hajlatán
Sír az eső völgyéne...*

Ebből teljesült ki később a *Tizenhét szilfa alatt* című, megejtően szép vallomása. No, de addig még éveknél kell eltelniük. Egyelőre bújja a könyveket; éjszaka olvasna, ha a gazda hagyná. Szűrének két elkötött ujja a könyvtára. Így szerez az iskolázottakon is túltevő műveltséget a *Fekete Bojtár*, amint önmaga nevezte magát. Azonban a poétává éréshez idő szükségeltetik, még hozzá kedvező. Arra pedig várnia kell.

Hasonlóan a nagy földihez, Arany Jánoshoz, ő is a népköltészettől kapta az alkotásra ösztönző példát. Sok mesét, mondát, balladát hallott. Ezzel magyarázható, hogy abban a XX. században, amikor divatjammult a baladák éneklése, ő ezt az ősi, népi műfajt virágoztatja föl. Az első időkben – furcsamód – nem ezek a drámai-epikai alkotások bomlanak ki ceruzája alól, hanem a *Himnuszok*. Tóth Árpád és Juhász Gyula szomorú verseit olvasgatva lobban fel benne a dac: „nem szabad már tovább fájni, tovább pusztulni. Valami olyat kell mondani, írni, ami az élet és a nap felé tör.” Ebben a dacos világépítő lázban robbannak ki belőle a *Naphimnusz* utolsó sorai: *És viszek az én véreim földjére – millió, fénylő, tengernyi búzakalászt.* Az első himnuszt három hónapig csiszolgatja, mint az a varázsló, aki az igék legszebb dallamát keresgéli, tanulgatja. A menekülésnek e különös, mégis érhető módja aztán egész kötetre való versben szólal meg. A társadalmi hivatását, küldetését megvalósítani akaró ember keresi általuk a küzdelem eszközeit. Messziről indul, himnuszokkal kísérletezik, aztán az álmvilágból környezetére irányítja az olvasó figyelmét; megírja sorstársainak életét, s a *Pásztorének* már nem menekülés, hanem vád lesz.

Kő Pál alkotása

Az első világháború poklát úgy sikerült kikerülnie, hogy az uraság felmenttette, hiszen nagy szükség volt a fiatal munkaerőre. A mindennapok keserveit magánéletének boldogsága enyhítette. A Fekete Körös partján nagy, tiszta szerelem szövődött az álmodozó, indulatos pásztor-költő és egy juhászszamadó leánya, Papp Piroska között. 1919 nyarán házasodtak össze. Semmijük sem volt, de egymást nagyon szerették. Négy fiuk született: István, (aki hamar meghalt), Zoltán, János és Ferenc. A nyomor s a cselédsors megaláztatásai mellé társult Piroska gyógyíthatatlan szívbetegsége. Tudta, hogy meg fog halni, ezért biztatta férjét: meneküljenek a pusztai életből. E kényszer hatására kiköltöztek Vésztőre, Isten hozzádot mondva szülővárosának és édesanyjának, aki éppen akkortájt kötötte össze életét egy Fábrián nevezetű, szalontai parasztemberrel. A költő féltestvére és annak leszármazottai ma is közöttünk járnak.

Az első világháború poklát úgy sikerült kikerülnie, hogy az uraság felmenttette, hiszen nagy szükség volt a fiatal munkaerőre. A mindennapok keserveit magánéletének boldogsága enyhítette. A Fekete Körös partján nagy, tiszta szerelem szövődött az álmodozó, indulatos pásztor-költő és egy juhászszamadó leánya, Papp Piroska között. 1919 nyarán házasodtak össze. Semmijük sem volt, de egymást nagyon szerették. Négy fiuk született: István, (aki hamar meghalt), Zoltán, János és Ferenc. A nyomor s a cselédsors megaláztatásai mellé társult Piroska gyógyíthatatlan szívbetegsége. Tudta, hogy meg fog halni, ezért biztatta férjét: meneküljenek a pusztai életből. E kényszer hatására kiköltöztek Vésztőre, Isten hozzádot mondva szülővárosának és édesanyjának, aki éppen akkortájt kötötte össze életét egy Fábrián nevezetű, szalontai parasztemberrel. A költő féltestvére és annak leszármazottai ma is közöttünk járnak.

A Fekete Bojtár születésének centenáriuma alkalmából Nagyszalonta magyar szellemi életének egyik letéteményese, az Arany János Művelődési Egyesület 1997-re *Sinka ünnepi évet* hirdetett. Ennek keretében napjaink ismert irodalomkutatói értékelték a puszták énekesének életútját, kiváló előadóművészek idézték föl örökéletű alkotásait; az egykori Rózsa utcát a város Önkormányzata – törlesztendő adóssággént – róla nevezte el. Az Egyesület a helyi ihletettségu verseket népszerű kiadványban juttatta el a mai olvasókhöz, szeptember végén pedig háromnapos ünnepségsorozattal tisztelt meg a halhatatlan földi emléke előtt. Ennek csúcspontjaként a testvéri Túrkevéért Alapítvány ajándékozta bronz mellszobrot lepleztek le a központi Arany-parkban.

Dánielisz Endre